

כל מה שנתברר בסימנים ח-יג - בקיצור

א.

הרוב הגדול של הראשונים, ובכללם הרמב"ם, פוסקים דמדאורייתא כל החיוב הוא רק לקרוא את הפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" (עם כוונה להבין את פירוש המילים כדי לקבל עליו עומ"ש).

ויש ראשונים מעטים הפוסקים דמדאורייתא החיוב הוא לקרוא את כל פרשת "שמע".

ויש שיטת יחיד בלבד של ה"אהל מועד" הפוסק דמדאורייתא החיוב הוא לקרוא את כל פרשת "שמע" ואת כל פרשת "והיה אם שמוע".^א

לענין פרשת ציצית - פשוט דלכו"ע חיוב קריאתה הוא רק מדרבנן

ורק הפסוק האחרון שבה - שיש בו הזכרת יציאת מצרים - הוא מדאורייתא משום החיוב מן התורה להזכיר את יציאת מצרים כל יום (והזכרת יציאת מצרים בלילות אם גם היא חיובה מדאורייתא או רק מדרבנן - נחלקו בזה הראשונים והפוסקים), אלא שמן התורה אין חיוב לקרוא דוקא פסוק זה, אלא בכל הזכרה של יציאת מצרים סגי. מדאורייתא זמן הזכרת יצי"מ של יום הוא כל היום, ומדרבנן יש להזכירה לכתחילה בתוך זמן ק"ש דהיינו עד סוף ג' השעות.

א. **ומה** שיש שפירשו בדעת הרמב"ם דס"ל ג"כ הכי, הוא משום שלא ראו את פירוש הרמב"ן והרא"ה והרשב"ץ לדברי הגמרא "בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערן" ולכן לא העיזו להקל ולפרש את דברי הרמב"ם פ"ב ה"ג כפשוטם, אבל אחרי שנתברר בבירור מוחלט שגם הרמב"ם פירש כרמב"ן וסיעתו (וכדכתב בספר "הבתים" בפירוש הרמב"ם) מבואר מהרמב"ם דס"ל כרוב הגדול של הראשונים דהחיוב מדאורייתא הוא רק קריאת הפסוק הראשון.

וגם בלאו הכי מה שרצו לפרש ברמב"ם דס"ל דכל פרשת שמע וכל פרשת והיה אם שמוע חיובם מדאורייתא ממש"כ בפ"א הלכות א' ג', פירושם ברמב"ם שם איננו נכון כמו שהוכחנו בפנים בהרחבה.

ב.

הטור בשם רבי יהודה החסיד והב"י והרמ"א והגר"א - פוסקים דמדאורייתא כל החיוב הוא לקרוא רק את הפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" בלבד. והם לא חוששים כלל לדעות החולקות.

ולפי מה שנתברר דזו היא אכן הדעה של הרוב הגדול של הראשונים, כולל הרמב"ם, פסק זה מבואר היטב.

המג"א וה"משנה ברורה" - פוסקים **בסתמא** כדעת הב"י והרמ"א הנ"ל, אלא שהם מביאים את הדעה הסוברת שהחיוב מן התורה הוא לקרוא את כל פרשת "שמע" כדעת **"יש אומרים"**, דהם סוברים שמצד חומרא, ולא מעיקר הדין, יש להחמיר ולחוש לדעה זו. וכן חששו לדעה זו להחמיר הרבה אחרונים.

ולפי מה שנתברר בסי' ח' דכמה מהראשונים סוברים כן, אף שהם מיעוט ראשונים ממש, אכן ראוי לחשוש להם לחומרא בדאורייתא.

ג.

הטור והב"י והרמ"א והמג"א והגר"א אינם חוששים כלל לדעה הסוברת דהחיוב מן התורה כולל גם את קריאת פרשת "והיה אם שמוע". ה"משנה ברורה" פוסק ש"יותר טוב" לצאת גם ידי דעה זו, וכע"ז פסק גם הגר"ז (בשו"ע הרב סי' נ"ח ס"א) שכתב: "ובעל נפש יחמיר **לעצמו**" לחשוש לדעה זו.

ויש אחרונים אחרים (החיד"א, ה"כף החיים, ועוד) שחוששים לחומרא מעיקר חששא גם לדעה זו.

אולם, כנ"ל (אות א') נתברר דשיטה זו - שגם פרשת "והיה אם שמוע" חיוב קריאתה מדאורייתא - היא שיטת יחיד בלבד בראשונים (של ראשון לא מפורסם - עי' ב"י יו"ד סי' ק"ה ס"ט) נגד כל הראשונים ממש, שכולם חולקים על זה.

ומה שיש אחרונים כנ"ל שחששו לשיטה זו, נראה דהוא בעיקר משום שראו ש"הפרי חדש" וה"מנחת כהן" למדו כן בדעת הרמב"ם. אבל אחרי שנתגלה פירוש הרמב"ן והרא"ה והרשב"ץ לגמרא י"ג ב' "בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערך" ונתברר בבירור מוחלט שגם הרמב"ם פירש כפירושם (וכדכתב ב"ספר הבתים" בפירוש הרמב"ם) וממילא מבואר מהרמב"ם שגם הוא סובר שרק פסוק ראשון חיובו מן התורה, נראה שמעתה גם האחרונים הנ"ל יודו שאין לחשוש כלל לשיטה זו הסוברת שגם קריאת "והיה אם שמוע" חיובה מדאורייתא, שהרי כנ"ל היא

שיטת יחיד בלבד בראשונים (של ראשון לא מפורסם) נגד כל הראשונים ממש כולל הרמב"ם שכולם חולקים על זה.

לכן, ברור שהעיקר להלכה כטור וב"י ורמ"א והמג"א והגר"א שאין לחשוש כלל לשיטה זו.

ד.

א) חלקי הק"ש שחיוב קריאתם הוא רק מדרבנן, יוצאים י"ח בקריאתם בשעת הדחק או בדיעבד, גם אחרי הג' שעות, עד סוף זמן ברכות ק"ש. וזה דוקא אם כבר יצא י"ח קריאת הפסוק הראשון בתוך הג' שעות. וזה מוסכם לכל הפוסקים.

ב) הקורא ק"ש בלי ברכותיה לפני התפילה, כי רואה שלא יספיק לקרותה אח"כ עד סוף הג' שעות, צריך לקרוא רק את חלקי הק"ש שחיוב קריאתם מדאורייתא (כולל בשכמל"ו), אבל את חלקי הק"ש שחיובם רק מדרבנן **צריך הוא לקרוא דוקא רק אחרי הג' שעות עם ברכות הק"ש**, כדי שלא לנתק את ברכות הק"ש מק"ש של חיוב. וזה מוסכם לכל הפוסקים.

ג) מי שקרא ק"ש של ערבית לפני צאת הכוכבים, צריך לחזור אחרי צאה"כ על כל הק"ש - גם על חלקי הק"ש שחיוב קריאתם רק מדרבנן. כך פסקו השו"ע והאחרונים.

דכיון דהקדים לקרוא את חלקי הק"ש שחיובם רק מדרבנן בזמן שעדיין אינו יכול לצאת י"ח קריאת עיקר הק"ש שהוא הפסוק הראשון שיש בו קבלת עומ"ש, נקטינן בזה להלכה שגם י"ח קריאתם לא יצא (כקושיית תוס' והרא"ש, ודלא כרש"י והרשב"א).

ה.

פשוט, כנ"ל אות א-ב, שהשיטה המרכזית בראשונים ובפוסקים היא דכל החיוב ק"ש מדאורייתא הוא רק הפסוק ראשון בלבד. ונהי דיש פוסקים שחוששים להחמיר טפי כנ"ל, אבל כו"ע לא פליגי דודאי אי אפשר **להקל** נגד השיטה המרכזית הזו.

משיטה מרכזית זו יוצאת גם חומרא, משום דלשיטה זו כל שאר הק"ש חיובה רק מדרבנן וממילא סוף זמנה של כל שאר הק"ש איננו לפי"ז בסוף הג' שעות, אלא מאוחר יותר - בסו"ז ברכות ק"ש, ונמצא להלכה למעשה כדלהלן:

דמי שכבר יצא ידי חובת קריאת הפסוק הראשון של ק"ש בתוך הג' שעות, ועדיין לא קרא את שאר הק"ש וכבר עברו הג' שעות, פשוט שחייב הוא לקרוא את כל שאר הק"ש בתוך השעה הרביעית, ואם כבר עברה השעה הזו חייב לקרותה עד חצות היום, ואם כבר עבר חצות חייב לחשוש לשיטת הרמב"ם וסיעתו שהיא שיטת רוב הראשונים (הסוברים שסו"ז ברכות ק"ש הוא כל היום וממילא אליבא דידהו גם סו"ז חלקי הק"ש שחיובם רק מדרבנן הוא ג"כ עד סוף היום) ולכן חייב הוא לקרותה עד סוף היום, **וכל זה חיוב גמור מעיקר דין חובת ק"ש עם חיוב הדקדוק באותיות וכו', ולא הידור בעלמא.**

וכל זה כנ"ל דוקא אם כבר יצא י"ח קריאת הפסוק הראשון בתוך הג' שעות.

הפוסקים

ו.

להלכה למעשה, הקורא ק"ש בלי ברכותיה לפני התפילה כי רואה שלא יספיק לקרותה עד סוף הג' שעות - איזה חלקים מהק"ש עליו לקרוא לפני התפילה, ואיזה חלקים עדיף שיקרא דוקא רק אח"כ עם ברכות הק"ש?

נתברר בסי' י"ג דאף שאפשר לעשות בזה כאחת מג' האפשרויות דלהלן, הנכון יותר הוא לעשות כאפשרות א' מהטעמים שנסכם כאן.

אפשרות א) לקרוא לפני התפילה בתוך הג' שעות רק עד סוף פרשת "שמע". ואת כל שאר הק"ש כולל הזכרת יצי"מ לקרוא דוקא רק אח"כ בק"ש שיקרא עם ברכות הק"ש.

כן הוא אליבא דגדולי הפוסקים — הטור, הב"י, הרמ"א, והמג"א.

דס"ל שאין לחשוש כלל למ"ד ש"והיה אם שמוע" חיובה מדאורייתא. ואכן כן עולה מהבירור היסודי של דעות הראשונים בזה, כנ"ל אות ג'. וס"ל דאת כל שאר הק"ש שחיובה רק מדרבנן, וגם הזכרת יצי"מ, יש לקרוא דוקא רק אח"כ בק"ש שיקרא עם ברכות הק"ש כדי שלא לנתק את הק"ש של חיוב ואת הזכרת יצי"מ שבה מברכות הק"ש.

אפשרות ב) לצאת י"ח קריאת כל הק"ש כולה לפני התפילה בתוך הג' שעות, כולל הזכרת יצי"מ בפסוק האחרון שבק"ש.

כן היא דעת ה"פרי חדש" ועוד אחרונים.

דלענין "והיה אם שמוע" הם חוששין למ"ד שגם היא חיובה מדאורייתא. אולם לעיל באות ג' נתבאר דלאחר הבירור היסודי של דעות הראשונים בזה נראה שגם

הם יודו שאין לחשוש לזה, וממילא אדרבה, יש לקרוא את "והיה אם שמוע" דוקא רק אח"כ בק"ש שיקרא עם ברכות הק"ש כדי שלא לנתק את הק"ש של חיוב מברכות הק"ש.

ולענין פרשת ציצית - סוברים אחרונים אלו שגם בנידון דידן צריך להזכיר את יצי"מ לכתחילה בתוך הג' שעות. אולם בסימן י"ב נתברר כנ"ל דגדולי הפוסקים הטור, הב"י, הרמ"א, והמג"א, פליגי על זה וסברי שאין לנתק את חיוב קריאת פרשת ציצית והזכרת יצי"מ שבה מברכות הק"ש.

אפשרות ג) לקרוא לפני התפילה בתוך הג' שעות רק עד סוף פרשת "שמע". אבל גם להזכיר אז את יצי"מ ע"י קריאת הפסוק "אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם כו'".

מי שעושה כן שפיר אינו חושש למ"ד ש"והיה אם שמוע" חיובה מדאורייתא. אבל סובר כאחרונים הנ"ל שגם בנידון דידן צריך להזכיר את יצי"מ לכתחילה בתוך הג' שעות - דלא כדעת גדולי הפוסקים הנ"ל בזה.

ז.

לפי הנ"ל (אות ג, ה) דאין לחשוש כלל לשיטה שפרשת "והיה אם שמוע" חיוב קריאתה מדאורייתא, יש עוד נפק"מ לדינא למעשה, כדלהלן:

הקורא ק"ש עם ברכותיה ורואה שנשאר לו רק זמן מועט ביותר עד סוף זמן ק"ש דהיינו עד סוף הג' שעות, ויש לו שתי אפשרויות, **או א)** לגמור עד סוף הג' שעות רק את קריאת כל פרשת "שמע" אבל במתינות עם דקדוק אותיותיה והפרדה בין הדבקים וכו' כפי שמחייבת ההלכה, **או ב)** לגמור עד סוף הג' שעות את כל הק"ש, או עכ"פ את פרשת "והיה אם שמוע", אבל אז יצטרך לקרוא במהירות רבה בלא דקדוק באותיותיה וכו', **להלכה למעשה יש לעשות דוקא כאפשרות א',** כי רק בפרשת "שמע" ראוי לחשוש למ"ד שחיוב קריאת כל פרשת "שמע" הוא מדאורייתא, אבל בשאר הק"ש שחיוב קריאתה הוא רק מדרבנן יכול לצאת י"ח קריאתה גם אחרי הג' שעות - כנ"ל אות ד'.

ורק יש להוסיף דמיד בסיום פרשת "שמע" ישתדל להספיק לומר בתוך הג' שעות רק את הפסוק של יצי"מ "אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם כו'" כי מדרבנן לכתחילה צריך לצאת י"ח הזכרת יצי"מ בתוך הג' שעות.

וכל זה הוא כשקורא את הק"ש עם ברכותיה, כנ"ל. דאם קורא אותה לפני התפילה בלי ברכותיה משום שרואה שלא יספיק לקרותה אח"כ עד סוף הג' שעות,

אזי גם בלאו הכי עדיף שלא לקרוא כלל לפני-התפילה את פרשיות "והיה אם שמוע" וציצית והזכרת יציאת מצרים, כדנתבאר לעיל באות ו'.
